

### **Oude Steentijd (Paleolithicum)**

periode: 250.000-8800 voor Chr.

De oude steentijd is de vroegste periode van de prehistorie. Het is het tijdperk van de Neanderthalers en later ook van de moderne mensen. Jagen en verzamelen was de manier van leven van deze mensen. Er werd bijvoorbeeld met speren gejaagd op rendieren en ander groot wild. De mensen verzamelden vruchten, noten, bessen, knollen en eetbare planten in de omgeving van hun kampje.

In het begin van de oude steentijd was Nederland een poolsteppe, een landschap van toendra en grasland. Er groeiden bijna geen bomen en struiken. Door de ijstijd was het ook erg koud in ons gebied. Zo koud dat de grond op veel plekken helemaal bevroren was. Later in de oude steentijd werd Nederland beter bewoonbaar. Ongeveer 10.000 jaar geleden was de ijstijd in Nederland voorbij. Het klimaat werd warmer en in het landschap kwamen ook weer bomen en struiken.

De mensen woonden niet op één vaste plek, maar ze trokken van plaats naar plaats. Ze woonden in kleine jagerskampen in tenten gemaakt van dierenhuiden. Ze gingen achter de dieren aan waar ze op jaagden, zoals rendieren en mammoeten. Als het voedsel na een bepaalde tijd op was in de omgeving van het kamp, trokken ze weer verder. Op zoek naar een nieuwe plek om te wonen.

### **Midden Steentijd (Mesolithicum)**

periode: 8800-5000 voor Chr.

De midden steentijd is de periode die komt na de oude steentijd. De ijstijd was voorbij en het klimaat werd langzaam aan warmer. Er groeiden weer dichte loofbossen in Nederland. Jagen en verzamelen was nog steeds de manier van leven, maar het werd aangevuld met het vangen van vissen zoals de steur en jagen op kleinere dieren zoals hazen. De boomstamkano was een veelgebruikt middel om op verschillende plekken te komen in het natte Nederland.

De mensen gingen al wel vaker op één vaste plek wonen, maar ze woonden nog niet in echte huizen. De werktuigen werden nog steeds gemaakt van vuursteen, maar ze werden steeds kleiner en verfijnder. Daarnaast werden er ook werktuigen gemaakt van bot en gewei. Voor het eerst in Nederland zijn er ook echte begravingen bekend. De doden werden begraven of gecremeerd en soms werden er ook grafgiften meegegeven.

De hond was het eerste- en voor lange tijd ook het enige- huisdier in onze streken. Vanaf het begin van de midden steentijd zijn er honden gedomesticeerd (tot huisdier gemaakt). De hond was vooral handig bij de jacht, als een soort hulpje. Maar de hond was natuurlijk ook een goed gezelschapsdier voor de mensen in die tijd.

## **Nieuwe Steentijd (Neolithicum)**

periode: 5000-2000 voor Chr.

De nieuwe steentijd is de periode waarin de meeste mensen over gingen van jagen/verzamelen naar een samenleving van landbouw en veeteelt. Het zelf verbouwen van graan en het houden van vee was een nieuwe uitvinding. Dit betekende ook dat de mensen op een vaste plek gingen wonen, want als je je eigen voedsel verbouwt hoef je niet meer achter de dieren aan te trekken en is het voedsel in je omgeving minder snel op.

Er waren nog een aantal nieuwe uitvindingen in deze tijd. Het wiel werd uitgevonden en de mensen gingen op grote schaal potten van aardewerk gebruiken. Aardewerk is gebakken klei. Doordat de klei gebakken is, blijft het erg hard en is daardoor heel goed te gebruiken om bijvoorbeeld voedsel in te bewaren of om mee te koken.

Uit deze periode stammen ook de bekendste archeologische monumenten in Nederland, de hunebedden. Deze hunebedden zijn gemaakt door het trechterbekervolk. Hunebedden zijn een soort van familiebegraafplaatsen, gemaakt van grote zwerfkeien. Deze zwerfkeien zijn door de ijs tijdens de voorlaatste ijstijd in Nederland terechtgekomen. Sommige van deze keien komen oorspronkelijk helemaal uit de bergen van Finland.

## **Bronstijd**

periode: 2000-800 voor Chr.

Vanaf de bronstijd ontdekten de mensen het gebruik van brons. Brons is een metaal dat bestaat uit een mix van koper en tin. Brons verving langzaam het veel gebruikte vuursteen. De grondstoffen voor brons komen in Nederland niet voor en kwamen hier terecht via handel. Hierdoor was brons schaars. Vuursteen bleef daardoor nog voor veel voorwerpen het belangrijkste materiaal. Van het brons werden vooral bijlen en sieraden gemaakt.

In de bronstijd ontstonden er ook echte boerderijen zoals wij die nu ook kennen. In deze boerderijen woonden mensen en dieren in hetzelfde gebouw. De stal bevond zich aan de ene kant van het huis en het woongedeelte aan de andere kant. De boeren uit de bronstijd hielden vee en ze deden aan akkerbouw. Nieuwe uitvindingen, zoals ploegen en wagens getrokken door ossen, werden bij de akkerbouw veel gebruikt.

In de bronstijd werden de doden meestal in grafheuvels begraven. In een grafheuvel werden vaak meerdere personen begraven. Het is waarschijnlijk een soort van 'familiebegraafplaats' geweest.

## IJzertijd

periode: 800-12 voor Chr.

Vanaf de ijzertijd kwam er nog een nieuw soort materiaal bij waar werktuigen van konden worden gemaakt, namelijk ijzer. De grondstoffen voor ijzer kwamen in Nederland in tegenstelling tot die van brons, wel voor. Daarnaast is ijzer harder, makkelijker te bewerken en beter te repareren dan brons en vuursteen. Daarom werd ijzer veel gebruikt voor wapens zoals zwaarden.

Brons en vuursteen verdwenen niet geheel. Sieraden en werktuigen werden er nog steeds van gemaakt. Nieuwe uitvindingen zoals broeken van wol en linnen en slingerkogels werden gedaan. De doden werden in de ijzertijd vaak gecremeerd in plaats van begraven en werden bijgezet in potten van aardewerk in zogenaamde urnenvelden.

Uit de ijzertijd zijn ook de eerste grote akkercomplexen bekend. Deze akkers heten Celtic fields en het zijn grote gebieden met daarin kleine akkertjes die allemaal omgeven zijn met muurtjes van aarde. Er liggen soms wel honderden akkertjes in één Celtic field. Deze grote akkers werden waarschijnlijk door de hele gemeenschap gebruikt. Er kon worden afgewisseld tussen de verschillende kleine akkertjes om de grond te laten rusten tussen de oogsten in.